Söz olmasa, evren de olmazdı!

CENGİZ AYTMATOV

Cemile'nin yazarı ünlü Kırgız yazarımız Cengiz Aytmatov'un hayatta iken Platform'a hediye ettiği bu yazı. Yeniden merhabımızda yayınlanmayı fazlasıyla hakediyor.

Bir tarafta Yeni Ahit'in son kitabının müjdecisi olarak anılan bir isim, başka bir yerde şiddete başvurularak elde edilen bir zaferin figüranı olarak değerlendiriliyor. Böylece, günümüz dünyasına atılan ve özünde sağlıksız fikirlerin yattığı kötülük tohumları hızını gitgide arttırarak büyüyor ve büyüme hızıyla orantılı bir şekilde üzerimize doğru geliyor; diğer bir deyişle bugün, uluslararası yıkıcı terör dediğimiz şey ortaya çıkıyor. Açıkça terör yaratan ve bununla gurur duyan, yaptıklarını yücelterek şahısları putlaştıran ve mikrobun tüm dünyaya yayılmasını sağlayanlar yok mu! İşte çağımızın trajedisi bunda yatıyor.

Küreselleşen dünyamızda ortaya çıkan terörün temelinde kültür ve uygarlıklar çatışması, dinsel dogmalardan kötü niyet besleyerek yaratılan aşırılıklar ve boş inançlar yatıyor. Varlıklı ülkeler ile fakir ülkeler arasında coğrafi konumlarından doğan siyasi anlaşmazlıklar, milliyetçilik ve şovenizm gibi savunular, psikolojik etkenler, hayret ve dehşet içinde tanık olduğumuz saldırgan politikaların kucağına bizleri kaçınılmaz bir şekilde itiyor. İntihar eylemlerinden, intihar komandolarından bahsediliyor. Hepsi de yer kabuğunun altından yeryüzüne fırlarcasına çıkan, akıllara durgunluk verecek örnekler. Bizlerin basit anlamda sadece birer terör eylemi olarak nitelendirmeye ve karşı durmaya niyetlendiğimiz bu olayların temelinde, yani yerin altında asıl yatan şey ise, her yandan kuşatılarak can çekişmeye başlayan, sağlıklı bir gelişim göstermesini sağlayamadığımız sosyal dünya görüşümüz. Söz konusu olan bu aslında.

Bu vesile ile hepimizi ilgilendiren bu konuyu ele almak amacıyla Moskova'da "Teröre Karşı Kitle İletişim Araçları" başlıklı konferansı düzenleyenleri saygıyla selamlamak istiyorum. Bizleri tam zamanında bir araya getirdiler. Ele alınan konu, hayati önemi olan, üzerinde dikkatle durulması gereken, evrensel ve çok güncel, tüm ülkeleri, kısacası bu dünyada yaşayan herkesi yakından ilgilendiren bir konu. Çünkü kitle iletişim araçları sayesinde tüm dünyaya ışığı ve karanlığı yayıyoruz; bir anlamda gündüzü ve geceyi var ediyoruz. Diğer bir deyişle, kitle iletişim araçlarının kaynağında biz faniler olduğumuza göre, ortaya çıkan sonuçları Tanrı tarafından gönderilen bir afet şeklinde değerlendirmek mümkün değil. Kitle iletişim araçlarının etkisi çok katmanlı bir niteliğe sahip; siyaseti, kültürü, uluslararası ilişkileri, sosyal olguları büyük ölçüde şekillendiriyor. Kitle iletişim araçlarının elinde bulunan "tüm dünyayı etkileme gücünün" sorumluluğunu Tanrı'ya havale edemeyiz. Bu bağlamda, terör denilen bu zorbalığı dünyaya yayan kaynaklara ve buna alet olan insanlara karşı kitle iletişim araçlarının rolü ve misyonu ile ilgili, açıkça ortada olan birkaç konuya değinmeden önce, birbirine paralellik gösteren iki konudaki sorunları, basında, kendi mesleğimizin düşünsel boyutta çekilen resminde ve kitle iletişim araçlarının tüm dünyaya yönelik misyonunun kavranmasında yaşanan sorunları kısaca ifade etmek istiyorum. Umarım tüm bunlar üzerine hep birlikte yüksek sesle düşünerek kafa yorarız. Bence teröre karşı verilen mücadelede mesleğimizin, gündelik haber alma ve haber verme görevimizin önemli ve evrensel bir yeri var. Bu yüzden küreselleşmenin getirdiği peşin hükümlere kapılmak ve buna göre davranmak yerine, bu tarihsel sürecin olumlu yönlerine katkıda bulunmaya çalışabiliriz.

İletişimin sürekli değişkenlik gösteren doğasından dolayı, sosyal yaşam üzerindeki etkisini anlamak için kitle iletişim araçlarının hem yerel hem de küresel düzlemde resmini çekme ihtiyacı doğmaktadır. Her şeyden önce, bu konuyu doğuda ve batıda yaşanan iletişim süreçleri bağlamında ele almak gerekir.

Bunun için, meselenin özünde yatan nedenlere odaklanmak, bunlar üzerine düşünmek gerekir. Dünyada, terörün bir araç olarak kullanıldığı uluslararası savaş düzeyinde başlayan ve artık dinler arası mücadeleye dönüşen bu durum üzerine daha ayrıntılı düşündüğümüzde, bana en çok endişe veren noktanın özellikle altını çizmek istiyorum: günümüzde kitle iletişim araçlarının rolü ve misyonu ve 21. yy.'ın kültürel bağlamdaki sorunları ile modernizm sonrası ortaya çıkan buluşlar, gerek sanat alanında gözlemlenen gerekse etnik farklılıkların yarattığı sorunlar arasındaki bağlantı. Kısacası, günümüz kitle iletişiminde yaşanan sorunlar, aynı zamanda sanat ve edebiyat alanında da yaşanmaktadır. Tüm bunlar arasında kitle iletişim araçları konusunun çok önemli olduğunun, dünya halklarının, bizim, olaylara bakışımızı, düşüncelerimizi, eylemlerimizi etkilediğinin bir kez daha altını çizmek istiyorum.

Kendi adıma, olaylara yaklaşımımda, olayları kavrayışımda kitle iletişim araçlarının rolünün önemli bir yer tuttuğunu kabul etmeliyim. Bu yüzden kendi kendime habercilik mesleğinin sorumluluğuyla yalnızca çağımızı şekillendiren gündelik ve güncel olayları konu etmiyor, uzun zaman önce yaşamış göçebe filozoflardan bizlere miras kalan evrensel sözlerdeki eski metaforlara da başvuruyorum. Ayrıca dünya dinlerine ait dogmaların ortaya çıkışından çok zaman önce söylenmiş Kazak ve Kırgız şiirindeki deyişleri günümüze taşıyorum. Serbest ölçüde yazılmış bir deyiş şöyle sesleniyor bizlere:

"Tanrı Sözü semadan dökülür,
Söz, süt olur evrene sağılır,
Ve o süt nesilden nesile,
Bir çağdan ötekine bizleri büyütür.
İşte bu yüzden Söz olmasa,
Ne Tanrı, ne evren, ne de böylesi bir güç olurdu dünyada.
Yalnız alev alev yanan dünyada değil,
Üstündür kor halindeki Sözün gücü tüm cihanda."

Bu dizeler, at üzerinde dünyayı gezip gören o zamanki göçebe filozoflara, birlikte aşık atan ozanlara ait.

O çağlarda bilgiyi, sözü yayan bu ozanlar, henüz dar kalıplar içinde düşünmeye başlamamışlar, dinsel dogmaların sansürüne uğramamışlar ve anladığım kadarıyla, insanın kendisini çevreleyen olayları kavrayışındaki sınırsızlığı, insan bilincindeki tükenmek bilmeyen dinamizmi anlatmışlar. Bence, bu dünya görüşünün temelinde gerçekliğin özü, yani "evrene sağılan sözün" farkında olan ve sözü sağandan, yani insandan, yani bilgiyi yayandan talepte bulunan, gelişimin sürekliliğinin sağlanması, zekanın ve ahlakın yetkinleştirilmesi için aralıksız çaba sarf edilmesi gerektiğini savunan anlayış yatıyor. Bu bakış açısına göre söz konusu bağlamda bizim için gerçekliğe eşlik eden bir Söz var. Düşünen tüm özneler tarafından dört bir yandan kuşatılmış, bu özneler tarafından gün ışığına çıkarılmış, teknik gelişmeler sayesinde devingen bir niteliğe bürünmüş Söz aracılığıyla, her gün meydana gelen olayları öğrenmeye çalışıyoruz. Çünkü her şey, tarihin başladığı zamandan beri Sözle yaratılıyor. Boşuna "Başlangıçta sadece Söz vardı" denilmemiş ki. Bu durum, 21. yy'da yaşayan bizler için de geçerliliğini koruyor. İletişim süreci olmasa, dünya genelinde haber alan ve veren medya olmasa, günümüzde meydana gelen olayları sunmak da mümkün olmazdı. Eski zaman düşünürlerinin 'Söz olmadan Tanrı da olmazdı, evren de' derken anlatmak istedikleri açık aslında. Yineliyorum: evrensel sorunların temelinde yatanları; gelişim sürecinin, bilimsel keşiflerin, taş gibi ağır ve alev gibi yakıcı ihtirasların çok kat-